

GUIA PER A LA PREVENCIÓ I ACTUACIÓ EN CAS DE VIOLÈNCIA DE GÈNERE A LA UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA

Document elaborat per la Dra. Noelia Igareda, professora
del Departament de Ciència Política i Dret Públic de la UAB,
per encàrrec de l'Observatori per a la Igualtat

Juliol de 2011

UAB
Universitat Autònoma
de Barcelona

AMB EL SUPORT DE:

Presentació

La guia sobre l'actuació en cas de violència de gènere a la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) serveix per recollir tot un conjunt d'actuacions a seguir en casos de violència de gènere sobre l'alumnat en l'àmbit universitari.

Constitueix una eina a l'abast de tot l'alumnat de la Universitat Autònoma de Barcelona sobre què fer, on dirigir-se i quins passos han de seguir si es trobessin en una situació de violència de gènere¹ i necessitessin i volguessin ajuda.

L'informe inclou els següents apartats:

- Una introducció sobre què és la violència de gènere i les diverses formes
- Quina és la posició de la UAB davant de la violència de gènere
- Quins organismes, serveis, dispositius de la UAB estan a disposició de l'alumnat de la UAB per a aquests casos.
- Quines són les pautes generals d'actuació a la UAB davant d'un cas de violència de gènere al campus (des de violència sexual fins a assetjament sexual i per raó de sexe).
- Formes de contacte amb institucions o serveis sobre violència de gènere fora de la UAB.

¹ Violència de gènere en el sentit més ampli del concepte, i no només limitat a la violència per la parella o ex parella de la víctima.

Què és la violència de gènere

D'acord a les definicions contingudes en la Llei Orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere i en la Llei catalana 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista, la violència de gènere és una violència exercida sobre les dones pel sol fet de ser dones, en el marc d'unes relacions de poder desiguals amb els homes. Pot ser produïda per mitjans físics, econòmics o psicològics (incloses amenaces, intimidacions i coaccions) i té com a resultat un dany o un patiment físic, sexual o psicològic. Pot tenir lloc tant en l'àmbit públic com en el privat².

Diferents formes de violència de gènere:

- Violència física: qualsevol acte de força contra el cos d'una persona, o d'omissió, amb el resultat o el risc de produir-li una lesió física o un dany.

Per exemple: agressions físiques, empenyes, pessics, retenir contra la pròpia voluntat, cops amb objectes, pallisses, cremades, etc.

- Violència psicològica: conducta o omissió intencional que produeixi una desvaloració o un patiment en una persona, per mitjà d'amenaces, humiliació, vexacions, exigència d'obediència o submissió, coerció verbal, d'insults, d'aïllament o qualsevol altra limitació del seu àmbit de llibertat.

Per exemple: insults («ets una vaca», «ets una meuca»), menyspreu, ridiculitzacions sistemàticament («ets una inútil»; «no serveixes per a res»), amenaces, assetjament mitjançant SMS, facebook, twitter, etc. —la gelosia o l'afany sistemàtic de control no són cap mostra d'amor («abans morta que d'un altre»; «si em deixes em mato») —, burles i indiferència davant les necessitats, les opinions, la feina o les activitats de l'altra persona («el que fas no importa a ningú», «calla imbècil»).

² La Llei Orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de Mesures de Protecció Integral contra la Violència de Gènere i la Llei catalana 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista es refereix només a la violència de gènere contra les dones, que representa aproximadament el 95 per cent dels casos de violència de gènere. No vol dir que la violència contra els homes no tingui protecció sota el nostre sistema legal, només que el poder legislatiu ha considerat necessari una especial protecció legal davant el nombre desproporcionat de casos on la víctima era una dona.

- Violència sexual i abusos sexuals: qualsevol acte de naturalesa sexual exercit sobre una persona sense el seu consentiment. Inclou l'exhibició, l'observació i la imposició —per mitjà de violència, intimidació, prevalença o manipulació emocional— de relacions sexuals, amb independència que la persona agressora pugui tenir amb la persona adulta o menor una relació conjugal, de parella, afectiva o de parentiu.

Per exemple: tocaments no desitjats, pressió per mantenir relacions sexuals, intents o consumacions de violació, utilització de les relacions sexuals com a mostra de reconciliació o com a mostra de càstig dins d'una relació afectiva, amenaça d'infidelitat, etc.

- Assetjament per raó de sexe: conducta persistent contra una persona per raó del seu sexe en ocasió de l'accés al treball remunerat, la promoció al lloc de feina, l'ocupació o la formació, que té com a propòsit o produeix l'efecte d'atemptar contra la dignitat de la persona i de crear-li un entorn intimidador, hostil, degradant, humiliant o ofensiu. Un cas específic és l'assetjament per raó de l'embaràs o la maternitat.

Per exemple: comentaris depreciatius només pel fet de ser dona, comentaris sexistes («dona haves de ser», «ja li agradaria, a ella, que la violessin o assetgessin», «amb qui es deu haver ficat al llit per arribar fins aquí»), etc.

- Assetjament sexual: conducta persistent d'una persona contra la llibertat d'una altra que consisteix a sol·licitar-li favors de naturalesa sexual (tant per a si mateixa com per a un tercer) d'una manera que resulta ofensiva, humiliant i intimidatòria per a la persona afectada i que li provoca problemes psicològics, morals i professionals. Pot ser tant verbal com no verbal o física.

Per exemple: xantatge sexual, forçament de relacions sexuals sota l'amenaça que, si no hi accedeix, hi haurà conseqüències negatives en l'àmbit personal, acadèmic, familiar i/o

³ Font: Council of Europe, 2011.

⁴ Gross, A.; Winslett, A.; Gohm, C., (2006): "Research note: An examination of sexual violence against college women", *Violence Against Women*, 12, 288-300; Straus, M. (2004): "Prevalence of violence against Dating Partners by Male and Female University Students Worldwide", *Violence Against Women*, 10 (7), 790-811.

⁵ Valls, R.; Flecha, A; Melgar, P. (2008): "Violència de gènere a les universitats catalanes: mesures per a la prevenció i superació", *Temps d'educació*, 35, 201-216; Valls, R. 2005-2008, *Violencia de Género en las Universidades Españolas. Plan Nacional I+D (2004-2007)*, Instituto de la Mujer, Ministerio de Igualdad; Valls, R.; Oliver, E., Sánchez Aroca, M., Ruiz Eugenio, L.; Melgar, P., "¿Violencia de género también en las universidades? Investigaciones al respecto", *Revista de Investigación Educativa*, 25 (1), 2007; Bosch, E., Ramis, C., Torres, G., Ferrer V., Navarro, C., "La violencia contra las mujeres en la pareja: creencias y actitudes en estudiantes universitarios/as", *Psicothema*, Vol. 18, nº 3, 2006, pp. 359-366.

⁶ Fernando Vázquez, Ángela Torres, Patricia Otero, Vanessa Blanco y María López (2010): "Prevalencia y factores de riesgo de la violencia contra la mujer en estudiantes universitarias españolas", *Psicothema* 2010. Vol. 22, nº 2, pp. 196-201.

professional (l'amenaça de penjar fotos o vídeos en què es mostra la persona mantenint relacions sexuals, si no accedeix a quedar o a mantenir relacions sexuals).

Totes aquestes formes de violència poden ser exercides en l'àmbit de la parella, l'àmbit familiar, l'àmbit laboral i l'àmbit social o comunitari.

La violència de gènere:

- No és un fet aïllat ni estrany a la universitat. La violència de gènere malauradament és un fenomen tristament freqüent a la nostra societat, i es calcula que 1 de cada 5 dones sofrirà alguna forma de violència de gènere al llarg de la seva vida³.

La universitat no escapa d'aquesta realitat. Diferents investigacions als Estats Units i Anglaterra mostren que entre el 13 i el 30 % de les estudiants universitàries pateixen alguna forma de violència de gènere i agressions sexuals en la seva etapa universitària⁴, el que no significa que necessàriament aquesta violència es produeixi dins el campus universitari.

També a l'Estat espanyol, les últimes investigacions mostren que la violència de gènere existeix a les universitàries, amb percentatges similars que a les investigacions internacionals⁵. En concret, se situa la prevalença de la violència entre les estudiants universitàries al voltant del 15,2%, dels quals es calcula que el 41,5% d'aquests casos l'agressor ha estat la parella, i en el 50,9% algun altre home⁶.

- Està suficientment demostrat que la violència de gènere travessa totes les classes socials, nivells educatius i cultures. També que les persones agressores són la majoria dels casos gent "normal" sense cap malaltia mental, i malgrat que l'alcohol i les drogues ajuden a la comissió de la violència, únicament el seu consum no explica un fenomen tan estès i arrelat.

La universitat no és un lloc especialment perillós per a les estudiants com a espai físic, perquè la violència de gènere no és un problema de seguretat sinó de desigualtat. Tampoc cal témer que sempre la situació de perill sigui provocada per un desconegut, perquè la majoria de les vegades l'agressor és algú conegut (un company, un amic, un nuvi, ex nuvi, etc.).

Posició de la UAB

La Universitat Autònoma de Barcelona rebutja qualsevol forma de violència de gènere, comesa fora o dins del campus, ja que considera que és una violació dels drets fonamentals de l'alumnat i una manifestació molt greu de desigualtat entre dones i homes.

La Universitat Autònoma de Barcelona reafirma el respecte pels drets fonamentals de les persones i la seva preocupació de promoure una comunitat universitària i un ambient de convivència lliure de qualsevol violència.

Per això, s'estableix un protocol general d'actuació interna per a les situacions en què es posi en coneixement de qualsevol autoritat o organisme de la UAB un episodi de violència de gènere sofert per una o un estudiant dins del campus. Aquest protocol garanteix assessorament i suport confidencial i anònim de la persona afectada i la derivació als recursos necessaris i sol·licitats per la persona. Si es tracta d'un episodi de violència de gènere produït per un membre de la comunitat universitària, es procedirà a una actuació interna, independentment de les accions legals que la víctima vulgui dur a terme i de la col·laboració policial que s'hagi requerit per a la investigació i la persecució legal.

Organismes i serveis de la UAB

L'Observatori per a la Igualtat de la Universitat Autònoma de Barcelona és el punt d'atenció de qualsevol estudiant que hagi patit algun episodi de violència de gènere dins el campus i requereixi qualsevol tipus d'atenció i/o assessorament.

Observatori per a la Igualtat de la UAB (Unitat d'igualtat)

Rectorat
Despatx, A/2028
08193 Bellaterra (Cerdanyola del Vallès)
Telf. +34 93 581 29 29
E-mail: observatori.igualtat@uab.cat

L'Observatori garanteix una atenció confidencial i anònima de l'alumne o l'alumna, de manera presencial, per correu electrònic o per telèfon

Quan una alumna o alumne vagi a l'Observatori per a demanar assessorament i/o ajuda davant d'un episodi de violència de gènere dins del campus, se li donarà informació dels seus drets i dels recursos existents, tant dins com fora de la Universitat, per a atendre el seu cas.

Des de l'Observatori es coordinaran les possibles actuacions amb el Servei de Salut, el Servei Jurídic de la UAB i altres organismes de la UAB amb competències sobre la matèria.

Un cop verificat si s'ha produït realment un episodi de violència de gènere dins del campus, les autoritats acadèmiques pertinents aplicaran el règim disciplinari previst per a infraccions legals greus a l'alumnat i el personal laboral i funcionari implicats.

L'Observatori podrà encarregar l'anàlisi de l'impacte d'aquest episodi i ulteriors propostes d'actuació a una persona experta, sempre que aquesta no conegui les parts implicades.

Pautes generals d'actuació a la UAB

Les actuacions de la UAB davant els possibles episodis de violència de gènere contra l'alumnat dins del campus, seran de tres tipus:

a) Prevenció

La UAB durà a terme totes les actuacions de prevenció que siguin possibles en el marc de les seves competències. Totes aquestes actuacions de sensibilització i informació s'emmarcaran dins del Pla d'Igualtat de la UAB.

En especial, es prendran les següents mesures per garantir la sensibilització i el coneixement sobre el fenomen de la violència de gènere, i les possibles actuacions des de la comunitat universitària per prevenir i lluitar contra aquesta greu violació de drets:

- Cursos IDES: es treballarà per incloure un curs sobre violència de gènere, assetjament sexual i assetjament per raó de sexe en l'àmbit universitari dins de l'oferta formativa ordinària de l'IDES (Unitat d'Innovació Docent en Educació Superior), adreçat a tot el PDI que imparteixen docència a la UAB.
- Informació personal acadèmic amb responsabilitats: aquest informe serà distribuït, així com les pautes d'actuació interna, a tot el personal acadèmic amb càrrecs de responsabilitat i contacte directe amb l'alumnat (tutors/es de curs, coordinadors/es de graus, degans/es, vicedegans/es per els/les estudiants, defensors/es de els/les estudiants de cada facultat, defensor/a de els/les estudiants, delegat/da de la rectora per a els/les estudiants, etc.)
- Informació al nou alumnat universitari: el nou alumnat que es matriculi a la UAB, rebrà juntament amb la informació bàsica dels serveis i funcionament de la universitat, un díptic amb la informació més rellevant sobre què és la violència de gènere, la declaració institucional de la UAB davant la violència de gènere i on dirigir-se a la UAB en cas de patir violència de gènere.

b) Actuació interna davant un episodi de violència de gènere

Quan arribi a coneixement de l'Observatori per a la Igualtat de la UAB d'un episodi de violència de gènere ocorregut al campus universitari, o en el qual la víctima i l'agressor o agressora són membres de la comunitat universitària, s'iniciarà, sempre i quan la víctima estigui informada i d'acord, un procediment intern d'actuació. Aquest procediment intern d'actuació es durà a terme independentment d'altres accions legals que la víctima volgués emprendre per les vies judicials ordinàries.

Tal procediment estarà coordinat per l'Observatori per a la Igualtat, juntament amb el Servei Jurídic de la UAB, el Servei de Seguretat, i les autoritats acadèmiques competents. Es garantirà que l'actuació sigui ràpida, confidencial i s'assegurarà l'anonimat de les parts implicades fins verificar els fets. L'Observatori podrà encarregar l'anàlisi de l'impacte d'aquest episodi i ulteriors propostes d'actuació a un expert o experta, sempre i quan no tingui relació directa, ni conegui a les parts implicades.

Un cop verificat si s'ha produït realment un episodi de violència de gènere, les autoritats acadèmiques pertinents aplicaran el règim disciplinari previst per infraccions legals greus per l'alumnat i el personal laboral o funcional implicat.

c) Coordinació externa davant un episodi de violència de gènere

L'Observatori per a la Igualtat, ha d'establir un acord de col·laboració amb les autoritats responsables del protocol d'actuació davant la violència de gènere ja existent en el territori de Cerdanyola del Vallès, per procedir a la derivació dels casos d'alumnes, sol·licitants que necessiten atenció integral en els recursos comunitaris, tant mèdics, legals, policials com assistencials.

Contactes fora de la UAB

Institut Català de les Dones

Línia **900 900 120** d'atenció a les dones en situació de violència

El servei d'atenció permanent de la línia 900 900 120 és gratuït i confidencial i funciona tots els dies de l'any, durant les 24 hores del dia

Centres d'informació i atenció a les dones

Barcelona

Equip d'Atenció a les Dones (EAD)

C/ Garcilaso, 23 -27

Telèfon: 93 243 37 10

Horari: de dilluns a divendres de 9 a 18 hores

Serveis d'Atenció a Homes (SAH)

És un espai d'informació, assessorament i tractament dirigit a homes que volen canviar la seva manera de relacionar-se, allunyant-se de les conductes violentes

C/ Àlaba, 61, 1r. 08005 Barcelona

Telèfon: 93 320 92 12 / 93 486 47 50

Horari: matí de dilluns, dimecres i divendres de 9 a 14 h / tarda de dilluns a dijous de 15 a 20 h

Cerdanyola del Vallès

Servei d'Atenció i Informació a les Dones (SAID)

c/ Vinyes, 11C.

Telèfon: 93 580 61 51

Sabadell

Centre d'atenció a la dona

C/ Vidal, 146

Telèfon: 93 724 61 67

Horari matí: de dilluns a divendres, de 9 a 14 hores / tarda: dilluns a dijous de 15 a 19 hores

Comissaries dels Mossos d'Esquadra

Programa de seguretat contra la violència masclista: <http://www.gencat.cat/mossos/>

Barcelona

C/ de Bolívia, 30-32

Telèfon: 112 / 93 300 22 96

Oficina d'Atenció Ciutadana amb recepció i tramitació de denúncies. Horari les 24 hores del dia

Cerdanyola del Vallès

Av. Parc Tecnològic, 12
Telèfon: 112 / 93 592 47 00
Sabadell
Carretera de Prats de Lluçanès, 401
Telèfon: 112 / 93 720 20 00

Comissaries de la Policia Local

Denúncies per Internet: https://www10.gencat.net/jusinte_di/AppJava/jsp/form/idioma.jsp

Barcelona (Guàrdia Urbana)

Carrer de la Guàrdia Urbana 3-5 - Barcelona (Barcelonés)
Telèfon: 93 291 50 92

Cerdanyola del Vallès

Plaça Sant Medir, s/n
Telèfon: 93 691 20 00
E-mail: policialocal@cerdanyola.cat

Sabadell

C. de Pau Claris, 100
Telèfon: 93 745 32 61